पदार्थः। यथा,—
"भावः पदार्थो धर्म्मः स्यात् सत्त्वं तत्त्वञ्च
वस्तु च ॥"
इति त्रिकाण्डशेषः ॥
(यथा, शकुन्तलायाम् १ अङ्के।
"सतां हि सन्देहपदेषु वस्तुषु
प्रमाणमन्तःकरणप्रवृत्तयः ॥")
जगति वस्तुद्वयं भावोऽभावश्च। इति न्यायशास्त्रम् ॥ सच्चिदानन्दाद्वयं ब्रह्म। इति वेदान्तसारः ॥ (यथा, कथासरित्सागरे। २१। ४९।
"अहो वस्तुनि मात्सर्य्यमहो भक्तिरवस्तुनि ॥"
कार्य्यम्। यथा, कामन्दकीयनीतिसारे।१५।२५।
"वस्तुष्वशक्येषु समुद्यमश्चेत्
शक्येषु मोहादसमुद्यमश्च।
शक्येषु कालेन समुद्यमश्च
त्रिधैव कार्य्यव्यसनं वदन्ति ॥"
अर्थः। इति मल्लिनाथः ॥ यथा, कुमारे। ६। ६५।
"अथाङ्गिरसमग्रण्यमुदाहरणवस्तुषु।
ऋषयो नोदयामासुः प्रत्युवाच स भूधरम् ॥"
इतिवृत्तम्। यथा, विक्रमोर्व्वश्याम्।
"अहमस्यां कालिदासग्रथितवस्तुना नवेन त्रोटकेनोपस्थास्ये ॥")
वस्तुकं, क्ली, (वस्तु + संज्ञायां कन्।) वास्तूकम्। इति शब्दरत्नावली राजनिर्घण्टश्च ॥
वस्तुकी, स्त्री, (वस्तुक + गौरादित्वात् ङीष्।) श्वेतचिल्लीशाकः। इति राजनिर्घण्टः ॥
वस्त्यं, क्ली, (वस् + क्तिन्। वस्तिर्वासस्तस्यां साधु। वस्ति + "तत्र साधुः।" ४। ४। ९८। इति यत्।) गृहम्। इत्यमरः ॥
वस्त्रं, क्ली, (वस्यते आच्छाद्यतेऽनेनेति। वस आच्छादने + "सर्व्वधातुभ्यः ष्ट्रन्।" उणा० ४। १५८। इति ष्ट्रन्।) परिधानाद्युपयुक्तकार्पासादिनिर्म्मितवस्तु। कापड़ इति भाषा। तत्पर्य्यायः। आच्छादनम् २ वासः ३ चेलम् ४ वसनम् ५ अंशुकम् ६। इत्यमरः ॥ सिचयः ७. प्रोतः ८ लक्तकः ९ कर्पटः १० शाटकः ११ कशिपुः १२। इति जटाधरः ॥ वासनम् १३ द्विचयम् १४ प्रोतम् १५ छादम् १६ वासम् १७। इति शब्दरत्नावली ॥ * ॥ अस्य परिधानविधिर्यथा, भृगुः।
"विकक्षोऽनुत्तरीयश्च नग्नश्चावस्त्र एव च।
श्रौतं स्मार्त्तं तथा कर्म्म न नग्नश्चिन्तयेदपि ॥"
विकक्षः परीधानासंवृतकच्छः। तथा च।
"परीधानाद्बहिःकक्षा निबद्धा ह्यासुरी भवेत् ॥"
स्मृतिः।
"वामे पृष्ठे तथा नाभौ कक्षत्रयमुदाहृतम्।
एभिः कक्षैः परीधत्ते यो विप्रः स शुचिः स्मृतः ॥"
बौधायनः।
"नाभौ धृतञ्च यद्वस्त्रमाच्छादयति जानुनी।
अन्तरीयं प्रशस्तं तदच्छिन्नमुभयोस्तयोः ॥"
प्रचेताः। दशा नाभौ प्रयोजयेत्। स्मृतिः।
न स्यात् कर्म्मणि कञ्चुकीति। उत्तरीयधारणं चोपवीतवत्।
"यथा यज्ञोपवीतञ्च धार्य्यते च द्विजोत्तमैः।
तथा सन्धार्य्यते यत्नादुत्तराच्छादनं शुभम् ॥"
इति स्मृतेः ॥
अत्र यथा द्विजोत्तमैः सव्यापसव्यत्वादिना उपवीतं धार्य्यते तथा उत्तराच्छादनमपि द्विजोत्तमैरिति प्रदर्शनमात्रम्। प्रागुक्तभृगुवचनेन सर्व्वेषां द्विवस्त्रताप्रतीतेः। पारस्करः। एकञ्चेद्वासो भवति तस्य उत्तरार्द्धेन प्रच्छादयतीति। इत्याह्निकतत्त्वम् ॥ * ॥ अस्य धारणगुणाः। यथा,—
"काम्यं यशस्यमायुष्यमलक्ष्मीघ्नं प्रहर्षणम्।
श्रीमत्पारिषदं शस्तं निर्म्मलाम्बरधारणम् ॥"
इति राजवल्लभः ॥ * ॥
अपि च।
"स्नातस्यानन्तरं सम्यग्वस्त्रेण तनुमार्जनम्।
कान्तिप्रदं शरीरस्य कण्डूयादोषनाशनम् ॥
कौषेयं चित्रवस्त्रञ्च रक्तवस्त्रं तथैव च।
वातश्लेष्महरं तत्तु शीतकाले विधारयेत् ॥"
कौषेयं पट्टाम्बरं तसरवस्त्रञ्च।
"मेध्यं सुशीतं पित्तघ्नं कषायं वस्त्रमुच्यते।
तद्धारयेदुष्णकाले तच्चापि लघु शस्यते ॥"
कषायं कोकची इति लोके। कषायरागरक्तं वा।
"शुक्लन्तु शुभदं वस्त्रं शीतातपनिवारणम्।
न चोष्णं न च वा शीतं तत्तु वर्षासु धारयेत् ॥
यशस्यं काम्यमायुष्यं श्रीमदानन्दवर्द्धनम्।
त्वच्यं वशीकरं रुच्यं नवं निर्म्मलमम्बरम् ॥"
काम्यं कामोद्दीपकम्।
"कदापि न जनैः सद्भिर्धार्य्यं मलिनमम्बरम्।
तत्तु कण्डूकृमिकरं ग्लान्यलक्ष्मीकरं परम् ॥"
अलक्ष्मीरशोभा दारिद्र्यं वा। इति भावप्रकाशः ॥ * ॥ (अथ स्वप्ने वस्त्रादिदर्शनात् शुभफलं यथा,—
"कन्यां कुमारकान् गौरान् शुक्लवस्त्रान् सुतेजसः।
यः पश्येल्लभते यो वा छत्रादर्शविषामिषम् ॥
शुक्लाः सुमनसो वस्त्रममेध्यालेपनं फलम् ॥
यस्य स्यादायुरारोग्यं वित्तं बहु च सोऽश्नुते ॥"
इति वाभटे शारीरस्थाने षष्ठेऽध्याये ॥)
अथ नववस्त्रपरीधानदिनम्।
"ब्रह्मानुराधवसुतिष्यविशाखहस्त-
चित्रोत्तराग्निपवनादितिरेवतीषु।
जन्मर्क्षजीवबुधशुक्रदिनोत्सवादौ
धार्य्यं नवं वसनमीश्वरदेवतुष्टौ ॥"
इति ज्योतिस्तत्त्वम् ॥ * ॥
अपि च।
"सूर्य्ये चाल्पधनं व्रणः शशिदिने क्लेशः सदा भूमिजे
वस्त्राणां बहुता बुधे सुरगुरौ विद्यागमः सम्पदः।
नानाभोगयुतः प्रमोदशयनं दिव्याङ्गना भार्गवे
शौरे स्युः खलु रोगशोककलहा वस्त्रे धृते नूतने ॥"
इति कर्म्मलोचनम् ॥ * ॥
अस्य क्षारसंयोगनिषिद्धदिनानि यथा,—
"मन्दमङ्गलषष्ठीषु द्वादश्यां श्राद्धवासरे।
वस्त्राणां क्षारसंयोगो दहत्यासप्तमं कुलम् ॥"
इत्याह्निकाचारतत्त्वम् ॥
तद्दानफलं यथा,—
"वासोदश्चन्द्रसालोक्यमश्विसालोक्यमश्वदः ॥"
इति शुद्धितत्त्वम् ॥
अपि च।
"द्विजानां ये तु सततं शुभवस्त्रप्रदा नराः।
वस्त्रगन्धयुतः पन्थास्तेषां सुजलशीतलः ॥"
इत्याद्ये वह्निपुराणे यमशर्म्मिलोपाख्याननामाध्यायः ॥ * ॥ तेन विष्णुपूजाविधिर्यथा,—
"दुकूलपट्टकौषेयवाल्ककार्पासकादिभिः।
वासोभिः पूजयेद्विष्णुं सुशुभैरात्मनः प्रियैः ॥"
इति तत्रैव क्रियायोगनामाध्यायश्च ॥
तद्ग्रहणविधिर्यथा। विष्णुधर्म्मोत्तरम्।
"वस्त्रं दशान्तमादद्यात् परिधाय तथा पुनः।
आरुह्योपानहौ यानमारुह्यैव च पादुके ॥"
तस्याधिपतिर्यथा। तत्रैव।
"बार्हस्पत्यं स्मृतं वासः सौम्यानि रजतानि च।
पक्षिणश्च तथा सर्व्वे वायव्याः परिकीर्त्तिताः ॥"
तत्प्रतिग्रहप्रायश्चित्तं यथा। हारीतः। मणिवासोगवादीनां प्रतिग्रहे सावित्र्यष्टशतं जपेत्। अष्टसहस्रं अष्टोत्तरसहस्रम्। इति शुद्धितत्त्वम् ॥ * ॥ अपि च।
श्रीभगवानुवाच।
"कार्पासं काम्बलं वाल्कं कौषजं वस्त्रमिष्यते।
तत् पूर्व्वं पूजयित्वैव मन्त्रैर्देवाय चोत्सृजेत् ॥
निर्दशं मलिनं जीर्णं छिन्नं गात्रावलिङ्गितम्।
परकीयं वाखुदष्टं सूचीविद्धं तथोषितम्।
उप्तकेशं विधौतञ्च श्लेष्ममूत्रादिदूषितम् ॥
प्रदाने देवताभ्यश्च दैवे पैत्र्ये च कर्म्मणि।
वर्ज्जयेत् शापयोगेन यज्ञादावुपयोजने ॥"
शापयोगेन इत्यत्र स्वोपयोगेन इति क्वचित् पुस्तके पाठः।
"उत्तरीयोत्तरासङ्गौ निचोलो मोदचेलकः।
परिधानञ्च पञ्चैतान्यस्यूतानि प्रयोजयेत् ॥
शाणवस्त्रं नीशारञ्च तथैवातपवारणम् ॥"
क्वचित् पुस्तके शाणवस्त्रमित्यत्र मणिवस्त्रमिति पाठः।
"चण्डातकं तथा दूष्यं पञ्च स्यूतान्यदुष्टये।
पताकाध्वजदण्डादौ स्यूतं वस्त्रं प्रयोजयेत् ॥
अन्यत्रावरणादौ च तद्विना शस्ततोऽपि च।
रक्तं कौषेयवस्त्रञ्च महादेव्यै प्रशस्यते ॥
गीतं तथैव कौषेयं वासुदेवाय चोत्सृजेत्।
रक्तन्तु कम्बलं दद्यात् शिवाय परमात्मने ॥
विचित्रं सर्व्वदेवेभ्यो देवीभ्योऽंशुं निवेदयेत्।
कार्पासं सर्व्वतोभद्रं दद्यात् सर्व्वेभ्य एव तु ॥